Etapa motivacije u nastavi hrvatskoga jezika

Domazet, Sanja

Master's thesis / Diplomski rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:608100

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet

Diplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti i njemačkog jezika i književnosti

Sanja Domazet

Etapa motivacije u nastavi hrvatskoga jezika

Diplomski rad

Mentorica:
prof. dr. sc. Ana Pintarić
Sumentorica:
doc. dr. sc. Vesna Bjedov

Osijek, 2014.

Sažetak

Motivacija je prva i neizostavna etapa nastavnoga procesa pa ju zato treba znati na najbolji način osmisliti kako bi se pobudilo i jačalo zanimanje učenika. U toj nastavnoj etapi učenike treba pripremiti za nastavni rad, a to znači potaknuti učenikovu volju za radom, zatim zanimanje prema sadržaju koji slijedi, uspostaviti emocionalnu i intelektualnu motivaciju. Rad se bavi motivacijom kao etapom u nastavi hrvatskoga jezika, pri čemu se najprije objašnjava motivacija kao pojam u psihologiji. Opisuje se pripremanje ili prva etapa u neinteraktivnoj i interaktivnoj etapi te motivacija kao dio ishoda učenja. Navode se i objašnjavaju različite vrste motivacije kao što su ekstrinzična, intrinzična, emocionalna, intelektualna, sadržajna, radna, komunikacijska i druge motivacije. Prikazan je i odnos motivacije i ostalih sastavnica nastavnoga procesa te primjena nastavnih izvora kao što su strip, radio i računalo u motivaciji. U nastavi se pojavljuju različiti načini predstavljanja sadržaja kako bi se učenicima omogućila različita iskustva. Središnji dio rada bavi se zanimljivim metodičkim postupcima, odnosno motivacijskim tehnikama kojima se nastoji motivirati učenika, a prikazani su i dramski postupci, u koje se ubrajaju jezične igre i simulacije. Igre potiču nastavnu dinamiku koja pridonosi većoj učenikovoj motivaciji, a samim tim i koncentraciji. Rad govori i o zastupljenosti većine nastavnih oblika u etapi motivacije.

Ključne riječi: motivacija, motivacijski postupci, oblici rada i jezične igre

SADRŽAJ

1. UVOD 1

2. MOTIVACIJA 2

2.1. Motivacija kao pojam u psihologiji 2

2.2. Motivacija kao dio ishoda učenja 2

3. VRSTE MOTIVACIJE 4

3.1. Intrinzična i ekstrinzična motivacija 4

3.1.1. Nagrada kao motivacija 5

3.2. Intelektualna i emocionalna motivacija 6

3.3. Taktična i dugoročna motivacija 7

3.4. Sadržajna, radna, komunikacijska i metodička motivacija 7

4. MOTIVACIJA KAO NASTAVNA ETAPA 9

5. NASTAVNE METODE U ETAPI MOTIVACIJE 11

6. METODIČKI POSTUPCI U ETAPI MOTIVACIJE 13

6.1. Dramski metodički postupci u etapi motivacije 19

7. NASTAVNI IZVORI U ETAPI MOTIVACIJE 23

8. NASTAVNI OBLICI U ETAPI MOTIVACIJE 25

8.1. Čelni rad u etapi motivacije 25

8.2. Skupinski rad u etapi motivacije 25

8.3. Rad u paru u etapi motivacije 27

8.4. Individualni rad u etapi motivacije 28

9. ZAKLJUČAK 29

10. POPIS LITERATURE 31

1. UVOD

Cilj je ovoga rada razmotriti etapu motivacije u nastavi hrvatskoga jezika, njezinu važnost u nastavnome procesu te načine njezina ostvarivanja. Motivirati znači potaknuti učenika izvana i iznutra i usmjeriti ga na neku aktivnost. Nastavnik je taj koji bi na svakome nastavnom satu trebao različitim motivacijskim postupcima, metodama, izvorima i oblicima rada potaknuti i održati pozornost učenika, a samim tim i učiniti nastavni predmet zanimljivim.

Rad je podijeljen na nekoliko većih poglavlja. Najprije se objašnjava pojam motivacije u psihologiji, a zatim motivacija kao dio ishoda učenja. Nadalje, slijedi pregled i upoznavanje s različitim vrstama motivacije, u koje se ubrajaju intrinzična, ekstrinzična, intelektualna, emocionalna, taktična, dugoročna, sadržajna, radna, komunikacijska i metodička motivacija. Posebno poglavlje bavi se motivacijom kao nastavnom etapom.

Potom slijedi poglavlje o nastavnim metodama u etapi motivacije, a najveća je pozornost ipak posvećena motivacijskim postupcima opisanima u zasebnome poglavlju. Navode se različiti metodički i dramski postupci koji motiviraju učenika, tj. kojima se pokušava uspostaviti pozitivan odnos učenika prema nastavnim sadržajima hrvatskoga jezika.

Sljedeće poglavlje govori o nastavnim izvorima u etapi motivacije. Opisuje se kako se strip, radio i računalo mogu upotrijebiti u etapi motivacije i kako oni uvelike mogu pomoći kada je riječ o buđenju zanimanja kod učenika. U posljednjem se poglavlju govori o različitim sociološkim oblicima rada čija primjena u nastavi hrvatskoga jezika također pridonosi učenikovome zadovoljstvu te suradničkome radu.

2. MOTIVACIJA

U ovome će se poglavlju, u dvama zasebnim potpoglavljima, objasniti motivacija kao pojam u psihologiji te motivacija kao dio ishoda učenja.

2.1. Motivacija kao pojam u psihologiji

Riječ motivacija dolazi od lat. riječi *movere* što znači *kretati se*. Motivacija se može povezati s idejom pokretačke snage, koja navodi na određenu aktivnost. U psihologiji se ona definira kao stanje kojim je učenik iznutra pobuđen nekim potrebama, željama, porivima ili motivima na određeno ponašanje usmjereno prema postizanju nekog cilja. (Vizek Vidović i dr., 2003.: 207.)

Motivi su uzrokovani unutarnjim stanjima organizma (potrebama subjekta) i vanjskim poticajima koji usmjeravaju ponašanje k određenome cilju. To su više ili manje trajna sredstva, a motivacija je psihički proces zadovoljavanja motiva. (Pastuović, 1999.: 207., 208.) Motivi određuju smjer, trajanje i intenzitet aktivnosti. (Pastuović, 1999.: 289.)

2.2. Motivacija kao dio ishoda učenja

Riječ je o jednoj od najvažnijih sastavnica koja djeluje na ishode učenja. (Vizek Vidović i dr., 2003.: 207.) Motivacija je povezana s naporom, radom, zalaganjem i ustrajnošću. Ona je slaba ako je vjerojatnost postizanja uspjeha mala. (Čudina-Obradović, 1992.: 258.)

Motivacija objašnjava zašto se ljudi u određenome trenutku odluče ponašati na određeni način. Čovjek čini aktivnosti za koje očekuje da će imati poželjne ishode, odnosno izbjegava aktivnosti za koje očekuje da će imati odbojne ili neugodne ishode. (Beck, 2003.: 31.)

Nastavnom praksom potvrđeno je da je učenje uspješnije što je učenik motiviraniji i u učenju aktivniji. (Pavličević Franić, 2005.: 76.) U novije je vrijeme pojam *motivacija* izbacio iz upotrebe pojam *volja*. Umjesto da se kaže da učenik ima volju nešto napraviti, govori se da je učenik motiviran nešto napraviti. Gotovo isto značenje, kao i riječ motivacija, imaju i ove riječi: potreba, sklonost, težnja, želja, htijenje... (Bežen, 2008.: 123.) Motivi pridonose uspjehu nastavnoga procesa jer su povezani sa zanimanjima učenika i upravo su zbog toga metodike razvile niz motivacijskih postupaka za pokretanje motivacije učenika u određenim nastavnim situacijama. Jedna od najvažnijih situacija jest početak nastavnoga sata jer o toj početnoj motiviranosti učenika za rad na nekoj temi ovisi uspjeh ili neuspjeh cjelokupnoga nastavnoga sata. (Bežen, 2008.: 123.)

Glavna je zadaća svakoga nastavnika pobuđivanje i razvoj zanimanja kod učenika jer se iz zanimanja javlja veća angažiranost, a iz nje i uspješno učenje i stvaralaštvo na određenom području. (Bežen, 2008.: 124.) Važno za postizanje motivacije jest i ponašanje samoga nastavnika. Navode se dvije osobine: kontingentnost i zainteresiranost. Kontingentnost je takvo ponašanje koje učeniku govori da njegovi postupci izazivaju određene učinke, a njegovo zalaganje vodi do uspjeha. Isto tako, učenici moraju osjetiti nastavnikovo zanimanje za njihovu dobrobit i napredovanje. (Čudina-Obradović, 1992.: 261.) Nastavnik je taj koji se veseli kada vidi motivirane učenike. (Pavin, 2005.: 156.)

Već je i sam Komensky isticao da se učeniku može olakšati rad ako mu se pokaže kakvu korist za život ima ono o čemu ga se poučava. Isto tako, Rousseau spominje čarobnu riječ *koristan* govoreći kako dijete od dvanaest godina manje zanima korist za budućnost, a mnogo više korist za rješavanje neposredne vlastite životne situacije. Korist od učenja jezika učenik može pronaći u povezivanju jezične nastave s potrebama njegove svakodnevne govorne prakse, kao što je telefoniranje, pisanje razglednica, pisama, priča, govorenje na školskim priredbama ili javnim nastupima. (Težak, 1996.: 230.)

Postoji niz motiva koji utječu na učenika: radost iznenađenja, novi doživljaj, odgovornost prema zajednici, moralni pritisak, a ono što je važno za osobitu motivaciju je i uklanjanje *protumotiva*. Svako ponašanje koje učenika na bilo koji način isključuje iz nastave ili mu oslabljuje sudjelovanje u nastavnome procesu naziva se protumotivom. Metodička jednoličnost, neudobnost, metode prisile, monotonija, neprimjerena kazna, povišen glas, ravnodušnost i nepravda mogu demotivirati učenika. (Težak, 1996.: 231.)

3. VRSTE MOTIVACIJE

Poglavlje govori o vrstama motivacije. Vizek Vidović i drugi razlikuju intrinzičnu i ekstrinzičnu motivaciju. Bognar, Matijević i Težak govore o natjecanju koje se može primijeniti u etapi motivacije. Jensen također govori o odnosu nagrade i motivacije, Matijević i Radovanović navode intelektualnu i emocionalnu motivaciju, a Težak, uz taktičnu i dugoročnu motivaciju, razlikuje i sadržajnu, radnu, komunikacijsku i metodičku motivaciju.

3.1. Intrinzična i ekstrinzična motivacija

Ako su nastavni sadržaji učenicima tako zanimljivi da ih oni uče iz radoznalosti i ne očekuju nikakvu nagradu, tada se govori o *intrinzičnoj motivaciji*, odnosno kaže se da učenici imaju unutarnju motivaciju za učenjem. Drugim riječima, intrinzična motivacija odgovor je na učenikove potrebe kao što su radoznalost, osjećaji kompetencije, rasta i razvoja te potreba za znanjem. (Vizek Vidović i dr., 2003.: 245.) Neke aktivnosti nagrađujuće su same po sebi (primjerice, hobi, zagonetke, igre...). (Beck, 2003.: 191.) Intrinzičnom motivacijom zadovoljava se motiv za samoostvarenjem učenjem. Intrinzično motivirano učenje dovodi do zadovoljstva bez obzira na moguće socijalne i materijalne nagrade. Takvo je učenje samonagrađujuće. (Pastuović, 1999.: 291.)

Važno je da učenik stvori pozitivan odnos prema nastavnom predmetu i nastavnim temama. (Trškan, 2006.: 23.) Unutarnju motivaciju i zanimanje obično jača i mogućnost da učenici pitaju ono što im nije jasno, govore o svojim iskustvima, idejama i izražavaju svoje mišljenje pa čak i onda kada se ono razlikuje od nastavnikovoga. (Trškan, 2006.: 23.)

Ipak, nastavni sadržaji nisu učenicima uvijek zanimljivi. Učenici moraju ići u školu svaki dan, sadržaji koje uče vrlo su opsežni pa je i normalno da ih sve ne zanima. U takvom slučaju se za održavanje ili povećanje motivacije koriste i neki vanjski poticaji pa se tada govori o *ekstrinzičnoj motivaciji*. To je motivacija koja svoj izvor ima izvan učenika (primjerice, dobar rezultat na ispitu, ocjene, diploma, pohvala, nagrade i drugo). (Vizek Vidović i dr., 2003.: 245.) Nagrade koje drugi ljudi daju za ponašanje ekstrinzične su nagrade. (Beck, 2003.: 191.) Ekstrinzična motivacija odnosi se na dobivanje pozitivnih, odnosno što boljih ocjena. Motivacija će biti najjača ako je istovremeno intrinzična i ekstrinzična. (Pastuović, 1999.: 292.)

3.1.1. Nagrada kao motivacija

Natjecateljsko ozračje za vrijeme nastavnoga sata kod učenika stvara veliko oduševljenje i emotivni je pokretač za tu aktivnost. Upravo je to razlog zašto se u školama organiziraju različita natjecanja među učenicima. Manja natjecanja mogu se primijeniti i u samoj etapi motivacije. Ono može biti korisno ako ima elemente igre i ako svi učenici imaju jednake mogućnosti za postizanje uspjeha. Natjecanje motivira one koji doživljavaju uspjeh, a demotivira one koji doživljavaju neuspjeh. (Bognar, Matijević, 2005.: 389.)

Natjecateljsko ozračje pojavit će se ako se u etapi motivacije pripremi, primjerice, kviz, u kojemu se mogu natjecati određeni učenici, skupine ili svi učenici. Kviz se može pripremiti na različite načine koristeći se različitim pomagalima i izvorima, a može izgledati i kao poznati televizijski kviz. U nastavi se jezika mogu organizirati i različita natjecanja koja se nagrađuju ocjenama, bodovima ili naslovima: jezikoslovac tjedna, mjeseca i slično. Ne moraju to biti neka trajna i kontinuirana natjecanja, već se mogu organizirati i povremena natjecanja kao što je *Mala gramatička olimpijada* ili *Pokaži što znaš*. (Težak, 1996.: 231.)

Dalekosežne posljedice za kreativan proces ima odnos motivacije i nagrade. Ekstrinzična motivacija sputava intrinzičnu motivaciju. Sustav nagrađivanja onemogućuje pojavu intrinzične motivacije jer ne postoji poticaj da učenik bude kreativan, već samo da pokaže traženo ponašanje. Djeca su naučila od roditelja i u vrtiću dobivati nagrade za svoj rad, stoga nije uopće ni čudno što u dobi kada pohađa školu i kada mu nastavnik zada određeni zadatak, učenik pita što će dobiti kao nagradu za svoj rad. Učenici su oduvijek podmićivani za svoj rad ili za dobro ponašanje. Kada znaju da su nagrađivani zbog dobrih ocjena, stalo im je samo do onoga što će biti u testu, a ne do stvarnog učenja. (Jensen, 2003.: 270.) Mora postojati intrinzična motivacija kako bi oni koji uče bili kreativni, imali više zanimanja za predmet i više samopoštovanja. Oni koji osjećaju strah i anksioznost bit će skloniji vanjskoj motivaciji, a ona podrazumijeva sustav nagrada. Učenik, koji je navikao na nagrađivanje, prigovara ako je nagrada izostavljena, odnosno ponašanje prestaje kada prestane dijeljenje dobara. (Jensen, 2003.: 271., 272.)

Ne smije se zaboraviti da je učenik već motiviran samim svojim dolaskom na nastavu, stoga je tajna motivacije u uklanjanju mogućih demotivirajućih uvjeta. Sam dolazak u školu ili u razred pretpostavlja izvjesnu motivaciju. Učenik je prirodno motiviran.

Nastavu treba učiniti što je više moguće intrinzično zanimljivijom, ali se isto tako ne treba sustezati od korištenja ekstrinzičnih nagrada kada je to potrebno. (Vizek Vidović i dr., 2003.: 246.) Intrinzična

će se motivacije potaknuti ako nastavnik odabere aktivnosti u kojima će učenici sudjelovati zato što u njima uživaju ili zato što ih te aktivnosti zanimaju. Kad god je to moguće, trebalo bi u nastavu uključivati sadržaje i aktivnosti u kojima učenici uživaju, stoga je važno poznavati i učeničku supkulturu (koje filmove gledaju, koje knjige čitaju, tko su im idoli i drugo). Pri izboru sadržaja važno je da on bude zanimljiv, a i da je povezan s onim što se treba naučiti. (Vizek Vidović i dr., 2003.: 246.) Bitno je i zapamtiti da su nagrade učinkovitije ako uslijede ubrzo nakon reakcije. (Beck, 2003.: 179.) Učenik mora znati za koje je ponašanje nagrađen.

3.2. Intelektualna i emocionalna motivacija

Pažljivo i spretno osmišljen uvod nastavnoga sata može omogućiti znatno bolji sat. (Jensen, 2003.: 115.) Motivacijom se učenici aktiviraju, stvara se optimalno ozračje za daljnje učenje i budi znatiželja učenika. Postoje *intelektualna* i *emocionalna motivacija*.

Intelektualna motivacija podrazumijeva uvod u temu nastavnoga sata na kognitivnoj razini, a *emocionalna motivacija* odnosi se na stvaranje emocionalne klime u razredu, poticaja za učenje i pozitivnoga ozračja. Kako bi se pokrenula intrinzična motivacija kod učenika, potrebno je poznavati učenikovo predznanje, sklonosti i zanimanja. (Matijević, Radovanović, 2011.: 73., 74.)

Intelektualna motivacija ili poticanje znatiželje može se postići postavljanjem zanimljivoga pitanja, koje bi učenike potaknulo na traženje odgovora. Ona se postiže i razgovorom o poznatoj temi (sadržajima prethodnih nastavnih tema), a i povezivajući nastavne sadržaje s primjerima iz života, čitanjem ili komentiranjem nekoga poznatog novinskog članka, poticanjem rasprave i slično. (Matijević, Radovanović, 2011.: 74.)

Važna je i emocionalna priprema ili motivacija učenika. Nastavnik može stvoriti pozitivnu, odnosno negativnu emocionalnu klimu u razredu već samim nastupom (bojom glasa, verbalnom i neverbalnom komunikacijom, pristupom učenicima). (Matijević, Radovanović, 2011.: 74.)

Za stvaranje pozitivnoga ozračja za učenje dobro je u uvodnome dijelu sata provesti kratke aktivnosti zasnovane na jezičnoj igri (zagonetke, pogađalice, kviz, križaljke), kratki razgovor o prigodnim temama ili potaknuti učenike na pričanje viceva ili šala. Na taj će se način uspostaviti pozitivan i motivirajući kontakt s učenicima. (Matijević, Radovanović, 2011.: 74.)

Raznovrsnost individualnih aktivnosti smanjuje mogućnost pojave umora i zasićenosti, koji su i glavni uzroci smanjene motivacije, pozornosti i drugih učinaka učenja i poučavanja. (Matijević, Radovanović, 2011.: 103.)

I učionica kao obrazovna sredina svojim materijalnim čimbenicima može biti jedan od uvjeta za stvaranje povoljnog ili nepovoljnog ozračja i motivacije učenika. Učenici će, primjerice, u učionici s neodgovarajućom temperaturom teže postići intelektualnu i emocionalnu motivaciju. Poticajnija sredina bila bi učionica koja je uređena učeničkim radovima, a ne ona koja ima gole zidove. Zagušljive učionice također su otežavajuća okolnost za sve sudionike učenja. (Matijević, Radovanović, 2011.: 74.) Sredina treba biti interaktivna, zanimljiva i personalizirana. Da bi se te kvalitete održavale, učionica se mora često mijenjati. Kako bi se zadržala visoka razina zanimanja kod učenika, trebaju se mijenjati panoi, raspored sjedenja, namještaj, boje i drugo. (Jensen, 2003.: 104.)

Zanimljivo je da je za motivaciju učenika prednji dio učionice najbolje držati čistim, a bočni zidovi trebali bi služiti kao vizualni poticaji. Isto tako, natpisima na zidovima ne smije se previše privlačiti pozornost učenika jer je njihova svrha utjecati na nesvjesnoj razini. Važno je da poruke na zidovima budu pozitivne. (Jensen, 2003.: 106.) Ako se učionica čini udobnom, zvuči veselo, dobro miriše i izgleda zanimljivo, lakše će se motivirati učenici za nastavni sat. (Jensen, 2003.: 110.)

3.3. Taktična i dugoročna motivacija

Taktična motivacija određena je kraćim nastavnim vremenom (nastavnim satom) i karakterom nastavnoga sadržaja (težinom, opsegom...). Ona će biti lakše ostvariva i jednostavnija ako je uspješno provedena strateška *dugoročna motivacija*, odnosno ako je razvijena svijest o potrebi jezične kulture i iskrena želja za stjecanjem kulture. (Težak, 1996.: 229.)

Nastavni sadržaji hrvatskoga jezika raznovrsni su pa je za slušanje priče ili gledanje filma veliki poticaj i sam naslov te je dovoljno upitati učenike žele li pogledati film ili čuti priču. Jednaki poticaj neće kod učenika izazvati i pitanje: *Želite li doznati nešto više o aoristu ili imperfektu?* Upravo zbog toga treba znati motivirati učenike i za učenje gramatike koja je mnogima suhoparna i teška. (Težak, 1996.: 230.)

3.4. Sadržajna, radna, komunikacijska i metodička motivacija

Osim toga, treba znati potaknuti i *sadržajnu motivaciju* (usmjeriti učeničko zanimanje i pozornost prema jezičnom sadržaju), *radnu motivaciju* (pokrenuti volju za radom), *komunikacijsku motivaciju* (pokrenuti volju za odabrani način komunikacije) i *metodičku motivaciju* (pokrenuti volju za različite metodičke postupke). (Težak, 1996.: 230.) Spretno odabranom motivacijom nastavnik će ostvariti sva ta četiri čimbenika koja pridonose uspješnosti motivacije kao nastavne etape. Važno je pronaći

djelotvoran način kojim će se odmah pokrenuti volja i želja učenika prema radu, gramatici, metodici i obliku komunikacije.

4. MOTIVACIJA KAO NASTAVNA ETAPA

Motivacija je aktivnost koja pripada uvodnom dijelu sata i time predstavlja početnu etapu rada, odnosno početak zajedničkoga rada učenika i nastavnika. U toj etapi rada treba materijalno, tehnički, emocionalno i intelektualno pripremiti i motivirati učenika za daljnji rad. (Matijević, Radovanović, 2011.: 73.)

Pitanje koje se često nameće jest kako privući pozornost učenika. Postoje brojni načini, a svatko sam mora pronaći one koji su za pojedine nastavne sadržaje najbolji. Treba uživati u promatranju svih učenika, tako da oni znaju da su važni, odnosno da je primijećena njihova nazočnost. Izrazom lica i govorom tijela nastavnik im treba dati do znanja da je sretan što ih ima u razredu. (Jensen, 2003.: 117.) Također, važno je i neverbalno privlačenje pozornosti učenika što nastavnik može učiniti uspostavljanjem kontakta očima, podizanjem ruku, držanjem zanimljivog predmeta u zraku, pomicanjem u središte prostorije, izvođenjem skeča, mimikom ili lutkama. (Jensen, 2003.: 117.)

Motivacija je dijelom prve nastavne etape hrvatskoga jezika - pripremanja: motivacija, osvježivanje potrebnoga predznanja, najava naobrazbene zadaće i priprava polaznoga teksta. (Težak, 1996.: 229.) Pripremanje je najzanimljivija, a ujedno i središnja aktivnost nastavnoga procesa. Razlikuje se pripremanje u neinteraktivnoj i u interaktivnoj etapi rada.

Neinteraktivna etapa znači da nastavnik još nije u izravnoj komunikaciji s učenicima, a to je prije i poslije nastave. Interaktivna etapa znači da je nastavnik u izravnoj komunikaciji s učenicima. U neinteraktivnoj se etapi polazi od raznih pitanja, koja uključuju i motivaciju (*Zašto je ova nastavna jedinica vrijedna, kakva je povezanost ove nastavne jedinice s prethodnim, a i sljedećim nastavnim jedinicama?*). (Peko, Pintarić, 1999.: 108.-109.) Pitanja koja se mogu postaviti u pripremi motivacije u nastavi hrvatskoga jezika jesu: *zašto učenici trebaju naučiti vrste zavisno složenih rečenica, zašto je važno da učenici usvoje razliku između određenih i neodređenih pridjeva?*

Ni jedan se od uvodnih dijelova sata (priprema i motivacija) ne smiju zanemariti jer su te etape međusobno povezane i dopunjuju se, a ujedno su i preduvjet za uspješan rad na nastavnome satu. Ako je intelektualna priprema dobro isplanirana, primjerice, razgovorom o trenutnim zbivanjima, a da se prije toga u razredu nije postigla odgovarajuća disciplina, odnosno učenici se još nisu smjestili na svoja mjesta, u razredu vlada buka i žamor, znači da nije postignuta ni tehnička ni emocionalna sastavnica pripremnog dijela sata.

Isto je tako važno da učenici u svakome trenutku znaju o čemu se govori, a to znači da su uspješno uvedeni u temu, odnosno da se kreće uvijek od poznatoga prema nepoznatomu, od bližega prema

daljemu, od jednostavnijeg prema složenijem. Ako se nastavnik ne pridržava načela postupnosti, tada je odmah na početku sata stvorio prepreku za daljnje učenje. (Matijević, Radovanović, 2011.: 75.)

5. NASTAVNE METODE U ETAPI MOTIVACIJE

Nastavne metode u etapi motivacije mogu se, prema dominantnom kanalu kojim se emitiraju i primaju nastavni sadržaji (poruke, informacije), razvrstati u verbalne, zorne i djelatne metode. (Peko, Pintarić, 1999.: 74.)

Verbalnim nastavnim metodama pripadaju monološka (usmeno izlaganje), dijaloška (dijalog), rad na tekstu i pisanje. U zorne metode ubraja se demonstracija (shema, crtanje, crteži), medijski izvori, predmeti, procesi, pojave, eksperimenti... Djelatne metode obuhvaćaju praktični rad. (Peko, Pintarić, 1999.: 74.)

Nastavne metode izuzetno su važne jer omogućuju potpunije doživljavanje sadržaja. (Peko, Pintarić, 1999.: 74.) Stoga je vrlo važno primjenjivati različite nastavne metode i u etapi motivacije. U toj etapi pojavljuje se metoda usmenog izlaganja, razgovora, čitanja, pisanja, crtanja, pokazivanja, promatranja, slušanja, razmišljanja, maštanja i druge metode.

Metoda promatranja znači da se učenicima zadaje zadatak promotriti sliku (krajolik, predmet) kako bi zapazili određene pojedinosti i pronašli riječi kojima će ih imenovati. Maštanje se javlja onda kada učenici, primjerice, imaju zadatak prisjetiti se nekoga događaja ili doživljaja iz prošlosti koji im nije bio ugodan te ga preoblikovati tako što će zamisliti ugodniji tijek i ljepši završetak. (Težak, 1996.: 183.)

U metode razgovora ubraja se i motivacijski razgovor, kojim nastavnik pokreće pitanja kojima učenike postupno motivira za rad, nastavnu temu i oblike rada. (Težak, 1996.: 185.) Motivacija se može ostvariti i postavljanjem problemske situacije ili pitanja. (Rosandić, 1996.: 351.)

Metoda tjelesnih pokreta također se može pojaviti u etapi motivacije (mimika, gestikulacija, hodanje, igranje, ples i slično). Hodanje i gestikuliranje, primjerice, u vježbama s glagolima. (Težak, 1996.: 191.)

Jedna od metoda je i opisivanje. Kako bi se izbjegla suhoća i nezanimljivost, nastavnik mora uvijek pronaći načine i oblike kojima će učenike motivirati i poticati na opisivanje. Učenici mogu dobiti zadatak opisati prijatelja iz razreda na najkraći i najzanimljiviji način, bez isticanja imena i onih podataka koji bi ga mogli identificirati.

Jedan od zadataka može biti i da učenici sastave novinski oglas jer su izgubili kućnoga ljubimca. Oglas treba sadržavati takav opis kućnoga ljubimca prema kojemu će ga svaki nalaznik odmah prepoznati. Učenici mogu, isto tako, opisivati neko mjesto kamo rado odlaze ili mjesto iz snova. Važno je ne ponavljati stalno iste vrste opisa kako ne bi došlo do gubitka zanimanja za opisivanje.

Portret, kao česta vrsta opisa, pruža mnoge mogućnosti: opis čovjeka preda mnom, opis čovjeka na slici, opis čovjeka kojega sam izmislio. Težak smatra da se učenički opisi moraju čitati i da oni ne smiju ostati mrtva slova na papiru jer na taj način učenici isto gube motivaciju. (Težak, 1998.: 447.) Nakon što je učenik napisao sastavak u kojemu je opisao prijatelja, sastavio oglas i slično dolazi se do teme sata, a to su pridjevi. Na taj način nastavnik može motivirali učenike i za vježbu opisivanja, a i za učenje pridjeva.

6. METODIČKI POSTUPCI U ETAPI MOTIVACIJE

Za učenje gramatike treba znati učenika motivirati. Kako bi se to postiglo, gramatičku nastavu treba učiniti zanimljivom. Gramatika zbog svoje apstraktnosti i racionalnosti često nije zanimljiva učenicima, stoga u takvu nastavu treba unijeti zanimljivost. Nastavu gramatike može se učiniti privlačnijom raznovrsnim metodičkim postupcima, koji olakšavaju put do apstrakcija, bude i jačaju zanimanje učenika, a i upozoravaju ih na važnost poznavanja jezične činjenice. (Težak, 1996.: 109.)

Motivacijski postupci utječu na osjećajno angažiranje učenika, na njihove želje i zanimanje. Oni mogu biti klasični, planirani, inovativni, spontani, kratkotrajni, dugotrajni, uvodni, zaključni i drugi. S obzirom na osjetila učenika mogu biti vizualni (vid), auditivni (sluh), olfaktorni (njuh), kinetički (kretanje) i gustativni (okus). (Trškan, 2006.: 26.)

U ovome se poglavlju opisuju motivacijski postupci koje je opisao Težak, zatim postupci koje preporučuju Peko i Pintarić, Bognar i Matijević. Također se navode i dramski metodički postupci te postupci o kojima su pisali Trškan i Pavličević-Franić.

Prema Težaku se u motivacijskom dijelu sata hrvatskoga jezika može primijeniti više motivacijskih postupaka, u čijem je središtu promatranje jezikoslovnoga sadržaja, a koji se može odnositi na leksičku, pravopisnu, fonološku, morfološku, sintaktičku i dijalektološku jezičnu razinu. (Bjedov, 2012.: 152.) *Zapažanje pozitivne ili negativne jezične osobine u govoru ili pisanju kojega učenika* prvi je motivacijski postupak koji navodi Težak. Nastavnik upozorava na vrline i nedostatke učenika analizirajući njegov sastavak ili govorni nastup. Nastavnik će također otkriti pogrješno napisanu riječ, primjerice *crtaći,* i postaviti učenicima pitanje bi li oni isto tako napisali tu riječ u rečenici *Oni su dobri crtači, ali im crtaći papir nije najbolji*. Dvije veoma slične riječi su *crtači* i *crtaći*. Postavlja se pitanje po čemu se razlikuju te dvije riječi. Heurističkim razgovorom nastavnik će učenicima pojasniti da jedna riječ označava vršitelje radnje (*crtači*), a druga je riječ pridjev izveden iz glagola (*crtaći*) pri čemu će se utvrditi znanje o imenicama, glagolima, pridjevima i pisanju afrikata *č* i *ć*. (Težak, 1996.: 231.)

Sljedeći postupak koji Težak objašnjava jest *zapažanje pogrješke u školskome listu, dječjem časopisu, dnevnim novinama i sl.* Učenicima se predočuje pogrješno napisana riječ ili sintagma iz školskoga lista, dječjeg časopisa ili dnevnih novina.

Učenike se može, primjerice, upozoriti na natpis u novinama: SVIJEŽE MLIJEKO. Postavlja se pitanje je li natpis pravilno napisan. Učenici će, slušajući nastavnikov izgovor riječi, zapaziti razliku u dužini sloga i otkriti pravilo pisanja ije/je na nizu drugih primjera. (Težak, 1996.: 231., 232.)

Crtež kojim se ismijava jezična pogrješka također je jedan od motivacijskih postupaka. Kao crtež kojim se ismijava jezična pogrješka može poslužiti karikatura koja prikazuje dječaka raširenih ruku koji leti nad gradom usporedno s avionom, a natpis glasi: *Ivica je doletio s avionom*. (Težak, 1996.: 233.)

Rješavanje jezične dileme motivacijski je postupak koji potiče učenike na razmišljanje. Često se mogu u novinskim člancima pronaći po dva pa čak i tri istoznačna oblika za genitiv množine ženskoga roda (škôljkī, škôljkā, škȍljākā). Učenici mogu raspravljati o tome koji oblik smatraju najpravilnijim ili koji je oblik najčešće u uporabi. Na taj će način nastavnik doći do cilja sata, odnosno učenici će naučiti kako se tvori i upotrebljava genitiv. (Težak, 1996.: 232.)

Postupak koji se bavi proučavanjem osobitosti ranije interpretiranoga književnog teksta (glagolskih, pridjevnih ili imenskih oblika) jest *zapažanje stilske funkcije neke gramatičke pojave*. (Težak, 1996.: 232.) Učenici se mogu prisjetiti književnog teksta koji su interpretirali na prethodnom satu i otkriti dominantnu vrstu riječi (glagol, imenica, pridjev) ili prevladavajući glagolski oblik (primjerice, imperfekt u *Pričama iz davnine* Ivane Brlić Mažuranić). To može biti motivacija za obradu imperfekta. (Težak, 1996.: 232.)

Uspoređivanje zavičajnog i književnog oblika riječi motivacijski je postupak koji može biti poticaj za učenje infinitiva. Učenici mogu na primjeru dviju rečenica (*Brat zna kosit, a ja znam vozit bicikl. Brat zna kositi, a ja voziti bicikl*.) uočiti razliku u infinitivnom nastavku, zbog koje oni i sami ponekad griješe pišući ili govoreći standardnim jezikom. (Težak, 1996.: 232.) Težak navodi i *zanimljivu lingvističku obavijest* kao metodički postupak. Nastavnik učenicima može ispričati zanimljivost da američko pleme ima pedeset riječi za različite preljeve zelene boje, ali nema općeg pridjeva *zelen*. Za njihov je život u prašumi razlikovanje mnogih vrsta zelenila toliko važno da zajednički temelj tih tonova i ne zapažaju. Učenike se može pitati koje sve nijanse zelenoga razlikuju i postoji li u hrvatskome jeziku više riječi za zeleno. Na taj će način učenici početi tvoriti pridjeve: *zelenkast, svijetlozelen, tamnozelen...* (Težak, 1996.: 232.) Također, nastavnik može učenicima ispričati i zanimljivost kako Nijemci za strica, ujaka i tetka imaju samo riječ *Onkel*, a za svaka, šurjaka i djevera riječ *Schwager*. Zanimljiva lingvistička obavijest jest i da jedno indijansko pleme ima trinaest glagola za riječ *prati*, ovisno o tome govori li se o pranju lica, ruku, odjeće ili posuđa. (Težak, 1996.: 232.)

Tekst koji poremećenim pravopisnim ili gramatičkim odnosom upozorava na važnost gramatičke ili pravopisne norme postupak je koji potiče učenike na razmišljanje o pravilnoj uporabi standardnojezičnih oblika tako što učenici čitaju tekstove zasićene pogrješkama. (Težak, 1996.: 278.) Matijević i Radovanović napominju da je nastavni proces važan dio čovjekova života, a u životu humor i smijeh zauzimaju značajno mjesto. Školsko ozračje uvelike ovisi o oslanjanju nastavnika i učenika na humor u organizaciji nastavnoga procesa. Ako se unose elementi humora, poboljšat će se nastavno ozračje. (Matijević, Radovanović, 2011.: 381.) Zanimljiv motivacijski postupak Težak naziva *učeničkom šalom*.

Primjer učeničke šale:
Nastavnica: Nado, koje je glagolsko vrijeme u rečenici „Ja sam mlada.”?
Nada: Davno prošlo, nastavnice. (Težak, 1996.: 233.)

Nastavnik ovom učeničkom šalom najavljuje upoznavanje s novim glagolskim vremenom koje neki gramatičari zovu davno prošlo vrijeme ili pluskvamperfekt. (Težak, 1996.: 233.)
Još jedan vrlo zanimljiv motivacijski postupak koji navode Težak, Matijević i Radovanović jest i *jezična anegdota*. Nastavni sat može započeti anegdotom, projekcijom neke karikature ili pričanjem vica koji imaju logičnu vezu s temom toga nastavnoga sata. Isto tako, učenici mogu sami na početku sata ispričati vic, anegdotu ili zanimljiv primjer iz svakodnevnoga života. Na taj im se način pruža sloboda i oni čine nešto što je neočekivano, zanimljivo, duhovito i ono što će ih potaknuti na razmišljanje o sadržaju učenja. (Matijević, Radovanović, 2011.: 139.)
Zanimljiva je anegdota o ravnatelju gimnazije koji je telefonom pozvan u određeno vrijeme pozdraviti Vladimira Nazora *ispred* gimnazije. U naznačeno je vrijeme ravnatelj gimnazije uzalud čekao pred školom jer je pravi smisao poruke bio da pjesnika treba pozdraviti u ime škole. Ta se anegdota može iskoristiti kao motivacija za učenje prijedloga. (Težak, 1996.: 233.) Nakon što su učenici čuli anegdotu, mogu ju prepričati u prezentu ili koristiti isključivo glagolske oblike za prošlo vrijeme (aorist, imperfekt, perfekt...). Na taj se način može ostvariti i korelacija s jezičnim izražavanjem jer je riječ o prepričavanju anegdote. (Težak, 1998.: 480.)
Još jedan Težakov motivacijski postupak je *anegdota iz života književnika ili jezikoslovca koji zasijeca u jezičnu problematiku*. Za proučavanje tvorbe riječi može, primjerice, poslužiti biografski podatak o

tome kako je I. G. Kovačić skupljao riječi, ispisivao ih na listiće i stavljao na ploču iznad radnog stola. (Težak, 1996.: 233.)

Kao sljedeći motivacijski postupak Težak navodi *citat iz književnoga ili kojeg drugog znamenitog djela gdje se govori o kakvome jezičnom problemu*. Za učenje o naglascima ili smjenjivanju ije/je/e/i može poslužiti citat iz dijalektalne proze ili poezije. (Težak, 1996.: 234)

Citat iz književnog ili kojeg drugog značajnog djela gdje se govori o kakvom jezičnom problemu može se naći u djelima A. Šenoe, K. Š. Gjalskoga, A. G. Matoša, V. Nazora, M. Krleže i drugih pisaca. (Težak, 1996.: 233.)

U etapi se motivacije može pojaviti i *prizor iz filma ili televizijske emisije.* Tijekom gledanja filma ili televizijske emisije učenikova pozornost može biti usmjerena na neko jezično pitanje. (Težak, 1996.: 234) Kao primjer i poticaj za učenje perfekta može poslužiti prizor iz dokumentarca *Halo, München* K. Papića u kojemu mali Ante čita sa školske ploče: *ja sam čuvao ovce, ti si čuvao ovce....* (Težak, 1996.: 233.)

Može se primijeniti i *jezična križaljka*, a riječ je o postupku koji ima grafički izgled tablice. Učenici ispunjavaju vodoravna i/ili okomita polja po zadanim pitanjima, koja upućuju na jezičnu problematiku, koja je vezana uz temu nastavnoga sata. (Težak, 1996.: 234.)

Autorice Peko i Pintarić navode postupak *predviđanje na osnovi pojmova.* Učenicima je omogućeno na osnovi zadanih pojmova ispričati priču, bajku ili predvidjeti tijek radnje, a kasnije će njihova priča biti iskorištena u obradi određene jezične jedinice. (Peko, Pintarić, 1999.: 75.)

Najprije se učenicima ponude pojmovi. Svaki će učenik nakon toga izmisliti i zapisati svoju priču. Zatim slijedi čitanje uradaka naglas ili učenici izmjenjuju svoje priče s drugim učenicima, a potom se otkriva stvarna priča i slijed događanja. Te se priče primjenjuju kao lingvometodički predlošci, tako što svaki učenik podcrtava, primjerice, predikate, subjekte, atribute, tj. ono što je tema toga nastavnoga sata. Ovaj postupak može se primijeniti u etapi motivacije bez obzira je li riječ o učenju novih nastavnih sadržaja ili služi kao motivacija na satu ponavljanja nastavnoga sadržaja.

Razmisli-spari-razmjeni postupak je koji uključuje rad u parovima i rad u skupini. Učenicima se zadaje zanimljiva i bliska tema. Nakon nekoliko minuta razmišljanja o temi, svoje misli razmjenjuju s drugim učenikom. Pitanje može glasiti: *Što znate o predikatu?* Ovaj se postupak može primijeniti u obradi različitih sadržaja, a uspijeva i u velikim razrednim odjelima te može biti izvrstan početak razgovora. (Peko, Pintarić, 1999.: 90., 91., prema Meredith, K. S., J. L. Temple, C., 1998., 40.)

Oluja ideja postupak je koji se također primjenjuje u etapi motivacije. Učenici razmišljaju o onome što već znaju o temeljnom problemu (primjerice, o onome što već znaju o zavisno složenim rečenicama). U idućih nekoliko minuta učenici zapisuju sve što znaju ili misle da znaju o zadanoj temi. Važno je da zapisuju sve što im padne na pamet, a pritom nije važno je li ono što je zapisano točno ili nije. Ovaj postupak pruža slobodu u iznošenju ideja. Odgovori dobiveni individualnim radom predstavljaju osnovu za daljnji rad u paru (*razmisli-spari-razmjeni*) ili rad u skupini. (Peko, Pintarić, 1999.: 93.) O oluji ideja govore i Bognar i Matijević. Smatraju da uvijek treba osigurati slobodno i opušteno ozračje iz kojega su uklonjeni svi utjecaji koji mogu imati negativan učinak na pojavu različitih i novih ideja. Ideje se ne smiju kritizirati ni ismijavati, a to znači da se ideje slobodno iznose. (Bognar, Matijević, 2005.: 289.) Svaka je ideja dobrodošla s ciljem prikupljanja što više različitih i neobičnih ideja. (Bognar, Matijević, 2005.: 290.)

U etapi motivacije ponavlja se ono što učenici već znaju, a to znači da se polazi od poznatoga i ide k novome. U organiziranju ideja može pomoći i postupak *znam - želim znati – naučio sam/naučila sam*. Crta se tablica koja ima tri stupca (znam-želim znati-naučio sam/naučila sam). U etapi motivacije ispunjava se prvi stupac (znam) i drugi stupac (želim znati), a postavljaju se pitanja: što znam i što želim znati i kako ću to naučiti, a na kraju nastavnoga sata, najčešće u etapi ususta vljivanja ili provjeravanja stečenih spoznaja, odgovara se na posljednje pitanje iz tablice (naučio sam/naučila sam).

Učenici na ta pitanja mogu odgovarati usmeno ili pismeno, tako što zapisuju sve što znaju ili misle da znaju i kasnije o tome razgovaraju s drugim učenikom, a zatim stvaraju zajedničku listu. Odgovori se mogu zapisati na ploči ili grafoprozirnici. Učenički odgovori poslužit će kao putokaz u daljnjem radu na temi koja se obrađuje. Središnji dio, želim znati, može pomoći u zadovoljavanju učeničkih zanimanja. Prednost ovakvoga načina rada jest u tome što se učenici prisjećaju onoga što već znaju (poznatoga), a jasno je da se uvijek lakše uče oni sadržaji koji su već otprije poznati. To je osnova osobnog znanja koje će se iznova nadograditi. (Peko, Pintarić, 1999.: 117., 118.)

Pri motiviranju učenika, prema Peko i Pintarić mogu se odabrati i *grozdovi*. Ovaj nastavni postupak često se primjenjuje u etapi ususta vljivanja, ali se može primijeniti i u etapi motivacije kada je, primjerice, riječ o satu ponavljanja. Postupak omogućuje slobodno i otvoreno razmišljanje o nekoj temi. Grozdovi uključuju razumijevanje vlastitog uvjerenja ili znanja o nekoj temi s tim da se promišlja o svezama između pojmova. Pri primjeni ovoga postupka treba opisati aktivnosti i korake, odabrati zanimljivu temu kao podlogu grupnoga rada, dati pojedincima nacrtati grozd o toj temi, dati

vremena da četiri ili pet sudionika razmjeni svoje grozdove s ostalim članovima skupine, porazgovarati u parovima, a zatim i u skupinama o primjeni grozdova u nastavi. (Peko, Pintarić, 1999.: 180., 181.)

Grozd nastaje tako što se najprije napiše ključna riječ ili sintagma na sredini papira, ploče ili grafoprozirnice, a zatim se zapisuju sve riječi ili sintagme koje učeniku padnu na pamet, a vezane su uz tu temu. Dok se pojmovi zapisuju, počinju se povezivati pojmovi za koje se smatra da ih je moguće povezati. Zapisuje se što je više moguće pojmova, dok ili ne istekne vrijeme ili se ne ostane bez ideja. (Peko, Pintarić, 1999.: 181.) Grozdovi su uvelike korisni jer ih je lako oblikovati, a izvrsni su i za vizualizaciju sadržaja. (Peko, Pintarić, 1999.: 182.)

Autorice Peko i Pintarić navode i *desetminutni sastav* kao pismenu aktivnost učenika tijekom desetak minuta, a može biti osmišljena u obliku odgovora na pitanje. (Peko, Pintarić, 1999.: 100.) Taj se postupak također može primijeniti u etapi motivacije. Na kraju te aktivnosti učenici čitaju sastav naglas. Sastav će poslužiti kao lingvometodički predložak na kojemu će se obraditi jezični sadržaji koji su potrebni na tom nastavnom satu. Kao primjer može se uzeti obrada posvojnih zamjenica, a tema sastava može glasiti *Moja majka*. Pretpostavlja se da će učenici u pisanju ovoga sastava upotrijebiti najmanje jednu posvojnu zamjenicu, a ta je spomenuta već u samome naslovu. Posvojne zamjenice iz učeničkih sastava nastavnik može zapisati na ploču i primjerima približiti nastavne sadržaje.

Od ostalih motivacijskih postupaka Trškan ističe: *ispunjaljke, asocijacije, mentalne mape, zagonetke, rebuse, igre vješala, karikature, metafore i crtanje*. (Trškan, 2006.: 20., 21.)

Poseban motivacijski postupak koji uključuje kretanje može se primijeniti u metodi razgovora ili prilikom ponavljanja ili utvrđivanja nastavnoga sadržaja. Učenici tako mogu odgovarati na pitanja podizanjem lijeve ruke ako je tvrdnja točna ili podizanjem desne ruke za netočnu tvrdnju. Isto tako, oni mogu ustati u slučaju točne tvrdnje ili sjediti ako je tvrdnja netočna. Uz to se može uključiti i pljeskanje rukama. (Trškan, 2006.: 21.) Nastavnica može čitati pridjevne i imeničke atribute, a od učenika tražiti da prepoznaju samo pridjevne atribute i podignu lijevu ruku za točnu tvrdnju, a desnu ako prepoznaju da nije riječ o pridjevnom atributu, odnosno kada čuju imenički atribut.

Tijekom motivacije može se koristiti i lopta tako što nastavnik baca manju loptu i postavlja različita pitanja ili učenici bacaju loptu i postavljaju pitanja drugim učenicima. Cilj bacanja i hvatanja lopte jest izazvati brže reakcije i odgovore učenika. (Trškan, 2006.: 21.) Učenike se može pitati kako se

osjećaju ili što su radili jučer, a njihove odgovore nastavnik zapisuje na ploču. Na taj se način mogu obraditi pridjevi ili perfekt.

Opuštanje i koncentracija postiže se i pozitivnom sugestijom, koja potiče pozitivno raspoloženje, osjećaje i misli. Nastavnik započinje sat motivacijskom rečenicom kojom od učenika traži da se opusti, zamisli neki događaj, uživi u radnju i slično.

Vizualizacija je posebno važna tehnika pa tako nastavnik može zamoliti učenike da se opuste i pokušaju zamisliti neko pozitivno nastavno iskustvo, sjetiti se kvaliteta koje su proizašle, veselja, radoznalosti, sreće i da pokušaju sada sve to ponovno doživjeti i polako se vratiti u sadašnjost. Ti osjećaji trebaju biti izvor svježe energije za dan koji se nalazi pred njima. (Trškan, 2006.: 21.) Pridjeve kojih se učenici sjete nastavnik zapisuje na ploču i time dolazi do teme nastavnoga sata.

Autorica Pavličević Franić također napominje da se u ostvarivanju motivacije učenici mogu prisjetiti nekoga zanimljivoga događaja s ljetovanja i ispričati ga tako što će upotrijebiti samo prošlo vrijeme. (Pavličević Franić, 2005.: 126.) U parovima mogu smišljati rečenice tako što jedan osmisli jesnu rečenicu, a drugi učenik navedenu rečenicu preoblikuje u niječnu ili upitnu. (Pavličević Franić, 2005.: 128.) I sam nastavnik može sudjelovati tako što izriče neproširenu rečenicu, a učenici ju trebaju proširiti. (Pavličević Franić, 2005.: 129.) Ovaj postupak zove se *razgovor s povodom* ili *motivacijski razgovor*.

Međutim, ne pomažu uvijek motivacijski postupci. Ponekad je potrebno da i sam nastavnik zna stvoriti takvu situaciju koja budi zanimanje i stvaralaštvo i kod onih učenika koje nastavni sadržaji ne zanimaju. (Trškan, 2006.: 22.) Učenici više vole one načine rada koji stvaraju zadovoljstvo, a zadovoljstvo se postiže različitim metodama i oblicima, a učenici trebaju suodlučivati u oblikovanju ishoda učenja.

6.1. Dramski metodički postupci u etapi motivacije

Igra i simulacija imaju određeni pedagoški i metodički smisao. Riječ *simulacija* dolazi od lat. riječi *simulatio*, a znači himba, prijevara, pretvaranje. (Matijević, Radovanović, 2011.: 129.) Učenici su obavezni aktivno sudjelovati, a njihove su aktivnosti izražajne, senzorne, intelektualne ili praktične. (Matijević, Radovanović, 2011.: 130.)

Igra je didaktička strategija koja omogućuje ostvarenje važnih odgojnih ciljeva, a može se ponoviti više puta kao eksperiment u nastavi, a da motivacija za aktivnosti ostane zadovoljavajuća. One

pridonose dinamici nastavnoga procesa. Igra kao didaktička strategija nije sama sebi svrhom, nego se uvijek veže s ostvarenjem određenih odgojnih ciljeva. (Matijević, Radovanović, 2011.: 130.)

Učenici mogu odglumiti različite aktivnosti kojima se bave tijekom dana. Nakon što su ostali učenici pogodili o kojima je aktivnostima riječ, glagoli ili čitave rečenice zapisuju se na ploču i time se dolazi do teme toga nastavnoga sata. (Pavličević Franić, 2005.: 76.)

Učiti igrajući se znači učiti nesvjesno, što olakšava usvajanje novih znanja. I najteži i najdosadniji sadržaji učenicima postanu prihvatljivi, a što je najvažnije, takva je nastava dinamična, nestereotipna i motivirajuća. Učenici nemaju dojam da uče nego da se igraju. (Pavličević Franić, 2005.: 77.) U ovome će poglavlju biti objašnjeni neki od dramskih motivacijski postupaka koje navode Jensen, Lekić, Bančić i drugi.

Jensen kao dramski metodički postupak navodi *intervju sa stručnjakom*. Svi se učenici ustanu, pola razreda stručnjak je za nastavni sadržaj koji tumače, a druga polovica poznati je novinar koji će intervjuirati stručnjaka. (Jensen, 2003.: 172.) Učenici se mogu i u parovima izmjenjivati u ulogama stručnjaka i novinara i tako porazgovarati o temi kojom će se baviti na tom satu.

Kamen/papir/škare još je jedan zanimljiv postupak koji Jensen objašnjava. Učenici se podijele u parove, a zatim sparuju tri pojma sa zadnjeg sata nastave s riječima kamen-papir-škare. Sparene kategorije zapisuju se na ploču. Parovi igraju igru i onaj tko pobijedi postavlja pitanje drugoj osobi iz kategorije predmeta koji je pobijedio (papir, kamen ili škare). (Jensen, 2003.: 173.) Sparene kategorije mogu biti: kamen-prilog, papir-prijedlog, škare-veznik. Pitanje koje se može postaviti je, primjerice, *Navedi tri prijedloga!*

U etapi motivacije mogu se primijeniti i *igre pljeskanja*. Nastavnik započinje ritmički obrazac (pljesak), koji se zatim prenosi po učionici od jednog do drugog učenika sve dok svi ne pošalju ritam po razredu. (Jensen, 2003.: 172.) Jezična je igra dobra za pamćenje, a u motivaciji može poslužiti za učenje glagolskih imenica ako se uz pljeskanje uključi i pucketanje prstima. Nakon što su učenici izveli sve navedene aktivnosti, oni će reći koje su zvukove čuli pa se tako dolazi do glagolskih imenica *pljeskanje, pucketanje, padanje, udaranje...*

Sličan dramski postupak opisuju Ksenija Lekić i skupina autora i nazivaju ga *ljetnom kišom,* dok Aleksandar Bančić i drugi upotrebljavaju naziv *tropska kiša*, a izvodi se na jednaki način. Vježba se izvodi sjedeći u krugu ili stojeći. Zvuk i ugođaj ljetne kiše nastaje četirima različitim zvukovima koji se lančano prenose u krugu. Zvukovi se izvode unaprijed dogovorenim redoslijedom. Pravila govori

i pokazuje nastavnik prije početka vježbe, a vježba se radi intenzivnijeg doživljaja može izvoditi zatvorenih očiju, bez kretanja, glasanja i razgovora. (Lekić i dr., 2007.: 29.)

Zvukovi se izvode ovim redoslijedom:

1. trljanje dlana o dlan,
2. pucketanje prstima,
3. naizmjenično tapšanje lijevog i desnog koljena,
4. toptanje nogama u mjestu.

Vježbu počinje nastavnik stvaranjem prvog zvuka (*trljanjem dlana o dlan*), a isti pokret preuzima prvi učenik s desne strane, zatim drugi, treći i tako dalje. Novi zvuk uvodi nastavnik u trenutku kada posljednji učenik u krugu započne s izvođenjem onoga što je prethodno zadano. Kada je krug zatvoren posljednjim zvukom (*toptanje nogama u mjestu*), slijedi stišavanje kiše, odnosno isti se zvukovi proizvode obrnutim redoslijedom od najglasnijeg (*toptanje nogama u mjestu*), preko tiših (*naizmjenično tapšanje lijevog i desnog koljena* i *pucketanje prstima*) do najtišega (*trljanje dlana o dlan*). Na kraju nastavnik završava sa svakom aktivnošću i tišina se lančano prenosi do posljednjeg učenika. (Bančić i dr., 2007.: 55.) Nakon što su učenici izveli sve navedene aktivnosti, reći će kakve su sve zvukove čuli pa se tako dolazi, primjerice, do glagolskih imenica *pljeskanje, pucketanje, udaranje...*

Voćna salata također je dramska igra koju navode Lekić i drugi, a izvodi se tako što učenici sjede na stolcima postavljenima u krug. Jedan učenik stoji u središtu kruga i nema svoje mjesto za sjedenje. Prije početka igre učenicima se razbrojavanjem naizmjence dodijele nazivi voća (primjerice, jabuka, šljiva, kruška, limun...), tako da najmanje tri učenika predstavljaju isto voće. (Lekić i dr., 2007.: 22.) Naziv voća dodjeljuje se i učeniku koji stoji u središtu kruga, a on glasno uzvikuje jednu vrstu voća po vlastitom izboru, a svi koji su dobili taj naziv moraju zamijeniti svoja mjesta. Ako uzvikne *Voćna salata!,* tada svi učenici trebaju zamijeniti mjesta. Učenik koji je u središtu kruga nastoji zauzeti slobodno mjesto, a onaj koji ostane bez mjesta, dolazi u središte kruga i nastavlja igru. (Bančić i dr., 2007.: 40., 41.)

U nastavi hrvatskoga jezika učenici se mogu podijeliti s obzirom na glagolska vremena ili padeže. Ova se jezična igra može prilagoditi i za vježbanje ili ponavljanje nastavnoga sadržaja o vrstama riječi (imenice, pridjevi, glagoli).

Predmet govori još je jedan postupak koji navodi autorica Lekić. Svaki učenik donosi jedan predmet u školu. U ovome dramskom postupku učenici sjedaju u krug, a predmete stavljaju u središte. Nakon

što su predmeti skupljeni (narukvica, autić, češalj, sat, lopta, knjiga, lutka...), učenici ih promatraju u tišini, a zatim svaki igrač redom uzima svoj predmet i predstavlja ga ostalima u prvoj osobi jednine. (Lekić i dr., 2007.: 35., 36.) Taj se dramski postupak može iskoristiti i u učenju posvojnih pridjeva.

Zadaci u balonima sljedeći su postupak koji objašnjava Lekić. Postupak se može primijeniti u 5. ili u 6. razredu osnovne škole. Nastavnik u osam do deset nenapuhanih balona stavlja papiriće sa zadacima, a zatim balone napuše i zaveže. Učenici izvršavaju zadatke koji su napisani na papirićima tako da balon ispušu i iz njega izvuku papirić ili tako što probuše balon.

Prije početka jezične igre određuje se koji će učenici i kojim redom doći do zadatka u balonu. To se čini tako što svi učenici izvlače papiriće koje je unaprijed pripremio nastavnik. Papirića sa zapisanim rednim brojem ima onoliko koliko i balona i oni označuju tko i kojim redoslijedom izvršava zadatak, a ostali papirići su prazni. Učenik koji je izvukao papirić na kojemu je redni broj 1., odabire balon, ispuše ga ili probuši, odmota papirić, pročita zadatak, a zatim ga izvršava. Nakon njega na redu je učenik s rednim brojem 2. (Lekić i dr., 2007.: 38-39.) Na papirićima mogu biti zapisani glagoli: *hraniti, hodati, spavati, sjediti, igrati se, njihati se, gledati, brati...* Zadatak može biti odglumiti ono što piše na papiriću. Nastavnik potom glagole zapisuje na ploču. Zadaci u balonima motivirat će učenika za učenje prijelaznih, neprijelaznih i povratnih glagola.

Jedan od važnih motivacijskih postupaka jest i *pantomima*, o kojoj također govore autorica Lekić i drugi. Pantomima je dramsko prikazivanje u kojemu se učenici služe samo pokretima tijela, gestama i mimikom. Poznati oblik pantomime jest *pantomimska igra pogađanja*, u kojoj jedan ili dva učenika prikazuju zadanu situaciju ili pojam, a ostali učenici pokušavaju pogoditi o kojoj se situaciji ili pojmu radi. (Lekić i dr., 2007.: 52., 53.)

7. NASTAVNI IZVORI U ETAPI MOTIVACIJE

U ovome će se poglavlju objasniti kako se strip i likovni izvori, radio, glazba te računalo mogu primijeniti u etapi motivacije i tako pridonijeti nastavnoj dinamici.

Pri motiviranju učenika može se primijeniti strip. Učenicima se mogu podijeliti gotovi stripovi koje su crtali profesionalni i uvježbani crtači. Učenici mogu i sami nacrtati kratak strip o nekoj temi ili životnoj situaciji, a nakon toga osmisliti verbalnu komunikaciju koja prati temu o kojoj su učili i uz koju se od njih traži kreativnost, razmišljanje, duhovitost i slično. (Matijević, Radovanović, 2011.: 137.)

Strip se može pojaviti u uvodnom dijelu sata kao motivacija, ali i kao oblik produktivnoga ponavljanja na kraju bavljenja nekom temom. (Matijević, Radovanović, 2011.: 138.) Kao motivacija može se iskoristiti strip iz *Modre laste* koji nudi logičan prijelaz na jezični problem (primjerice, ograničenost prostora u oblačiću dovodi do sažimanja rečenice, odnosno do upotrebe bezglagolske ili bezlične rečenice). (Težak, 1998.: 596.) U stripovima se može pronaći i niz pogrješaka, kao što je nepotrebno skraćivanje infinitiva (*gospodarit* umjesto *gospodariti*), pogrješnoga pisanja futura (*donijeti ću* umjesto *donijet ću*), izbjegavanje prijedloga *s* u instrumentalu za priložnu oznaku načina (*lakoćom je stigla* umjesto *s lakoćom je stigla*). (Težak, 1998.: 597.)

Izvori mogu biti i nejezični, i to: likovni (crteži, slike, fotografije, stripovi) i predmetni (modeli, predmeti). Ti nastavni izvori mogu biti poticajni i omogućuju lakši put od konkretnoga do apstraktnoga. Oni mogu biti i svojevrsni izvori za učeničko jezično stvaralaštvo (za stvaranje gramatičkih primjera). (Težak, 1996.: 167.) Crtež i slika mogu se iskoristiti samostalno (bez teksta) i to osobito kao ishodište za stvaranje riječi, opisa, rečenica, priče i sl. (Težak, 1996.: 168.) Učenicima se mogu podijeliti crteži, a oni trebaju prepričati i opisati sliku tako što će upotrijebiti samo sadašnje vrijeme. (Pavličević Franić, 2005.: 126.)

Sve vrste državnih, županijskih, mjesnih, školskih i drugih radioemisija mogu se primijeniti u etapi motivacije. Ono zbog čega je radio posebno važan jest živa riječ. Unatoč svojoj jednodimenzionalnosti, on ima više prednosti pred vizualnim i audiovizualnim izvorima znanja. Suvremeni je radio iskoristiv u najrazličitijim prilikama i okolnostima zahvaljujući tehničkim posebnostima, kao što je, primjerice, laka prenosivost.

U školi se radioemisija ne mora samo iskorištavati u nastavne svrhe nego može poslužiti i za upućivanje i osposobljavanje učenika za uspješno primanje radioemisija i za radijsku izobrazbu. (Težak, 1996.: 151., 152.)

U etapi motivacije učenici mogu bilježiti sve zamjenice koje su čuli. Nakon toga raspravlja se o neprimjerenoj i neumjerenoj uporabi zamjenica, osobito odnosnih te osobnih za treću osobu jednine, zbog čega nije uvijek jasno na koju se od prethodnih imenica zamjenica odnosi (koji, čiji, on, njega, njemu). (Težak, 1996.: 153.) Govorne i glazbene snimke mogu u velikoj mjeri poslužiti kao poticajno sredstvo (jezična anegdota ili šala kojom se otvara jezični program). (Težak, 1996.: 154.)

Postoje i motivacijski postupci opuštanja koji se provode na samome početku sata, a postižu se glazbom. Glazba (klasična, narodna, popularna...) pomaže pri stvaranju posebnog raspoloženja učenika. (Trškan, 2006.: 20., 21.) Zvukovi prisutni u učionici jednako su važni kao i izgled učionice. Zna se da učenici vole glazbu pa se zato ona može djelotvorno iskoristiti u etapi motivacije za poboljšanje razrednog ozračja i stavova učenika. (Jensen, 2003.: 109.)

Računalo je najiskorišteniji izvor znanja u današnje vrijeme, a u nastavi hrvatskoga jezika u prvom redu služi kao vizualni izvor. Kao elektronički medij koji prima, obrađuje, pohranjuje i daje obavijesti, računalo nastavu hrvatskoga jezika čini zanimljivijom i učenici rado prihvaćaju takvu nastavu. (Težak, 1996.: 163.) Primjena računala povećava intrinzičnu motivaciju za učenjem kod većine učenika. (Vizek Vidović i dr., 2003.: 247.)

8. NASTAVNI OBLICI U ETAPI MOTIVACIJE

U poglavlju će se govoriti o primjeni različitih sociooloških oblika rada čija primjena u nastavi hrvatskoga jezika također pridonosi učenikovome zadovoljstvu. U četiri potpoglavlja objasnit će se čelni rad, skupinski rad, rad u paru te individualni rad u etapi motivacije.

8.1. Čelni rad u etapi motivacije

Glede aktivnosti samih učenika, ističe se da je samo mali broj učenika uistinu aktivan, dok su ostali učenici prividno aktivni. (Peko, Pintarić, 1999.: 83.) U ovom obliku rada nastavnik je taj koji je u središtu nastavnoga procesa, a učenik postaje pasivni slušatelj. (Matijević, Radovanović, 2011.: 203.)

U etapi motivacije čelni se rad može izabrati onda kada se razgovorom s učenicima želi otkriti što će biti tema nastavnoga sata. Primjerice, postavlja se pitanje: *Kako ste proveli ljetne praznike? Što ste radili? Gdje ste bili?* Učenici će usmeno odgovarati na pitanja, a nastavnica neke od odgovora zapisati na ploču (*plivao sam/plivala sam, igrao sam se/igrala sam se, plesao sam/plesala sam, skakao sam/skakala sam, čitao sam/čitala sam, odmarao sam/odmarala sam...*). To može biti motivacijski razgovor prije obrade perfekta.

8.2. Skupinski rad u etapi motivacije

U etapi motivacije učenici se mogu podijeliti u manje ili veće skupine. Male se skupine oblikuju prema zanimanjima i sposobnostima pojedinih učenika, a to je i velika prednost u odnosu na prosječnost učenika u čelnom obliku rada. Veća je spremnost za učenje ako se uvažavaju zanimanja učenika. (Peko, Pintarić, 1999.: 86., 87.) Skupinski rad omogućava i potiče spontanost, kreativnost, inicijativnost kao i sposobnost za zajednički rad. Svaki učenik radom u skupini pridonosi i određuje uspjeh cijele skupine. Svaka se ideja razmatra i pridaje joj se određeni značaj, a svaki učenik ima slobodu i iznosi svoje stajalište.

U skupinskome radu uloga je učenika središnja, prevladava komunikacijska razina: učenik-učenik. Nastavnik je moderator, voditelj, pedagoški menadžer i organizator, a to znači da će nastavnik dobro osmišljenim aktivnostima i metodama, kao i njihovim pravilnim redoslijedom, potaknuti učenike na aktivno učenje. (Matijević, Radovanović, 2011.: 68.) Danas je posebno naglašena sintagma *nastava usmjerena na učenika*, što znači da učenici u nastavnome procesu rješavaju probleme, istražuju, razgovaraju, analiziraju i vrednuju, za razliku od prijašnje *nastave usmjerene na nastavnika*, u kojoj

je nastavnik bio u ulozi predavača, a učenici su sjedili, slušali i gledali. (Matijević, Radovanović, 2011.: 114.) Usmjerenost na učenika treba prevladavati kako tijekom cijelog nastavnoga sata tako i u etapi motivacije jer je učenik motiviraniji za rad ako sam dolazi do određenih činjenica ili zaključaka, nego ako mu nastavnik iznosi gotove zaključke.

Učenik je taj koji bi trebao biti aktivniji od nastavnika ili jednako aktivan kao i nastavnik. Jedino se tako mogu zadovoljiti njihove biološke, socijalne ili samoaktualizirajuće potrebe te njihova znatiželja i želja za djelovanjem. (Matijević, Radovanović, 2011.: 155.) Umjesto učenja slušanjem i gledanjem, treba u školi davati prednost nastavnim situacijama u kojima se događa učenje radeći, učenje igranjem, učenje otkrivanjem ili istraživanjem te iskustveno učenje. (Matijević, Radovanović, 2011.: 157.)

Učenik kao subjekt nastavnoga procesa treba biti aktivan, raspravljati, pitati, problematizirati, istraživati, zahtijevati i surađivati s nastavnikom rješavajući zadane i stvarne probleme. (Težak, 1996.: 43.) Učenik i nastavnik trebaju se izmjenjivati u ulozi aktivnog i pasivnog subjekta, a to znači da dok jedan sluša, drugi je slušan, dok jedan poučava, drugi je poučavan, dok jedan pita, drugi je pitan. (Težak, 1996.: 44.)

Učenicima se može na početku nastavnoga sata zadati da u skupinama na velikom papiru nacrtaju grozd, a zadana im je ključna riječ (primjerice, *nepromjenjive vrste riječi*). Učenici će se prisjetiti prijedloga, veznika, čestica, a tako i pripremiti i motivirati za učenje prijedloga. Tomu će poglavito pridonijeti rad u skupini, ali i razmjena svojih ideja i motrišta s drugima. Isto tako se u skupinskom radu može organizirati i postupak razmisli-spari-razmjeni. Učenicima se može postaviti pitanje: *Što znate o višestruko složenim rečenicama?* Nakon razmišljanja, svoje misli učenik razmjenjuje s drugim učenikom.

Razlikuju se tri kriterija ili načela podjele učenika u skupine: načelo slučajnosti, načelo heterogenosti i načelo homogenosti. Načelo slučajnosti već samim svojim nazivom kaže da se učenici dijele u skupine slučajnim odabirom bez nekog određenog kriterija. Načelo heterogenosti znači da su u jednoj skupini učenici različiti prema nekim obilježjima: sposobnostima, predznanju, sklonostima, zanimanjima. Ako postoji potreba da se u jednoj skupini okupe učenici koji su što sličniji prema nekom kriteriju (zanimanjima, sposobnostima), tada će se primijeniti načelo homogenosti. (Matijević, Radovanović, 2011.: 207., 208.)

Načelo slučajnosti može se ostvariti tako što se na početku nastavnoga sata učenicima podijele papirići raznih boja (koliko grupa, toliko boja papirića). Potom se učenici okupljaju u grupe u odnosu na boje papirića koje su izvukli. To znači da se papirići prethodno trebaju izmiješati tako da na kraju opet ne

sjede isti učenici koji i inače sjede u klupama zajedno. Druga je mogućnost da se na papiriće napišu brojevi grupe pa se tako oblikuju grupe prema brojevima koje su dobili na početku sata. (Matijević, Radovanović, 2011.: 208.)

Izrezati se može i neki lik iz novina, slika iz kalendara ili slično i dati učenicima zadatak sastaviti dijelove slike koja je izrezana. Slika se može izrezati na 4 ili 5 dijelova (puzzle) tako da će se njihovim ponovnim slaganjem dobiti prvotna slika.

Umjesto slike, može se, isto tako, na list papira napisati velikim slovima neka misao ili rješenje zadatka. Učenici će sastavljajući dijelove doći do rješenja. (Matijević, Radovanović, 2011.: 208.) Rješenja ili slike koje su učenici sastavili mogu prikazivati različita mjesta radnje (*šuma, hotel, kuća, grad...*) pa se na tom nastavnom satu mogu obraditi priložne oznake mjesta. Takav način podjele učenika u skupine može potaknuti motivaciju učenika pa zato uvijek treba nastojati primjenjivati različita načela podjele učenika u skupine.

Učenici svih skupina razrednoga odjela mogu imati različite zadatke za rad (podijeljeni skupinski rad) ili iste zadatke za rad (nepodijeljeni skupinski rad). Unutar skupine može svaki učenik raditi samostalno i parcijalno, na jednome dijelu zadatka, a mogu i zajednički raditi i na cijelom zadatku. Bitno je da se učenici međusobno dopunjuju, surađuju i pomažu. (Matijević, Radovanović, 2011.: 208., 209.)

Podijeljeni skupinski rad u etapi motivacije može se ostvariti tako što svaka skupina mora ispuniti različitu križaljku i doći do različitog rješenja, a nepodijeljeni skupinski rad znači da svaka skupina ispunjava istu križaljku i dolazi do istoga rješenja.

Za organizaciju skupinskoga rada potrebno je dosta vremena, stoga i o tome nastavnik treba dobro razmisliti. Ako nastavnik odluči na početku nastavnoga sata organizirati jezični kviz u skupinskome obliku rada, svakako treba uobziriti činjenicu da će mu za tu aktivnost trebati i više vremena. Ako zna da će mu trebati više vremena za ostvarivanje ostalih etapa nastavnoga sata, može se odlučiti i za rad u paru.

8.3. Rad u paru u etapi motivacije

Rad u paru znači da učenici međusobno zajedno rade i ujedno uče jedan od drugoga. Na osnovi sadržaja proizlaze i upute za rad u paru. U radu u paru nije samo važno što se uči nego i kako se uči te stjecanje samoga iskustva. Svrha rada u paru jest aktivnost svakog učenika. (Peko, Pintarić, 1999.: 89., 90.)

Određivanje parova najčešće je prema mjestu sjedenja, ali mogu se odrediti i na niz drugih načina (učenici mogu izvlačiti brojeve, kartice s različitim bojama, slovima, imenima...).

U etapi se motivacije ovaj oblik rada često primjenjuje. Primjerice, učenici mogu radom u paru rješavati križaljku ili rebus. Partneri se moraju suglasiti prije nego što svoj rezultat prezentiraju grupi ili cijelom razredu. Učenici su prisiljeni intenzivno razmotriti rezultate, što pojačava komunikaciju i razmatranje problematike. (Brüning, Saum, 2008.: 61.)

Individualni rad često prethodi radu u paru. Učenici mogu jedan drugome najprije objasniti što su napravili tijekom individualnog rada kako bi došli do rezultata i na taj način verbalizirati misli. To je važna strategija za učinkovit rad u paru jer učenici postaju svjesni kako su sami došli do rješenja. (Brüning, Saum, 2008.: 63.) Svaki član para može dobiti različiti rebus, a nakon što je došao do rješenja rebusa, otkriva ga drugom članu para. Rješenje prvog rebusa može biti riječ *osobna*, a drugog *zamjenica*. Na taj će se način doći do teme nastavnoga sata. Postupak koji uključuje rad u paru je i razmisli-spari-razmjeni.

Aktivnostima u parovima postiže se mnogo intenzivnija komunikacija nego u većim grupama učenika jer tu oba člana obvezno sudjeluju u razgovoru. To znači da oba člana suprotstavljaju mišljenja, a introvertirani učenici lakše priopćavaju svoje mišljenje drugom učeniku nego nastavniku. (Bognar, Matijević, 2005.: 244.) Samim tim učenici su više motivirani za rad jer mogu svoje mišljenje reći drugome učeniku, a ujedno i znati mišljenje drugog učenika i o tome raspravljati.

8.4. Individualni rad u etapi motivacije

Ovim oblikom rada omogućena je dvosmjerna komunikacija nastavnik-učenik, ali i komunikacija između učenika i nastavnih sadržaja. (Peko, Pintarić, 1999.: 92.)

Učenik može individualnim radom u etapi motivacije rješavati križaljku ili rebus. Svaki učenik radi samostalno, a na kraju rada nastavnik proziva učenika kako bi se otkrilo rješenje križaljke ili rebusa, a ono će biti povezano s temom nastavnoga sata.

Postupak koji se može ostvariti u etapi motivacije, a pri tome primijeniti individualni rad, oluja je ideja. Učenici razmišljaju o onome što već znaju o temeljnom problemu (primjerice, o onome što već znaju o zamjenicama). U idućih nekoliko minuta učenici zapisuju što sve znaju ili misle da znaju o zadanoj temi (*promjenjiva vrsta riječi, osobne zamjenice, posvojne zamjenice, povratne zamjenice, povratno-posvojne zamjenice*). Oluja ideja ovdje tako može biti motivacija za učenje pokaznih zamjenica.

9. ZAKLJUČAK

Motivacija je povezana s naporom, radom, zalaganjem i ustrajnosti ne samo nastavnika nego i učenika. Jedino će se njihovim zajedničkim radom i poštovanjem ostvariti motivacija na svim razinama pa će na kraju nastavnoga procesa biti zadovoljni i nastavnik i učenik jer su postigli uspjeh. Ovaj je rad prikazao niz motivacijskih postupaka, metoda, izvora i oblika rada koji se mogu primijeniti u etapi motivacije kako bi se pobudilo zanimanje učenika za temu nastavnoga sata hrvatskoga jezika. Primjenom navedenih motivacijskih postupaka treba se osmisliti što zanimljiviji početni dio sata i time potaknuti učenikovu pozornost te im pokazati važnost i primjenjivost onoga što uče, a samim tim potaknut će se i učenikova znatiželja. Često treba uvoditi nešto novo, ali i primjenjivati nešto što je već poznato. Isto tako, treba znati i nagraditi učenikovo ponašanje ako je on nagradu uistinu zaslužio. Nagrada treba uslijediti odmah nakon aktivnosti kako bi učenik znao zbog čega je nagrađen. Elementi igre također su za učenike motivirajući, osjećaju se korisno i sami sudjeluju u osmišljavanju nastave. Jezična igra može biti i te kako motivirajuća, čak i manje zanimljivi nastavni sadržaji postanu prihvatljivi.

Motivacija je pokretačka snaga svakoj aktivnosti, stoga je neizostavna u nastavi. U nastavi hrvatskoga jezika potrebno je osobit obzir posvetiti etapi motivacije jer upravo o njezinoj uspješnosti najčešće ovisi i uspješnost cijeloga nastavnoga sata. S obzirom na to, važna je nastavnikova motiviranost za nastavni predmet i jezikoslovne sadržaje, pozitivno razredno ozračje te zanimanje za uspjeh svakog učenika.

10. POPIS LITERATURE

1. Bančić, Aleksandar i dr. 2007. *Ne raspravljaj, igraj! Priručnik forum-kazališta*. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj.
2. Beck, Robert Clarence. 2003. *Motivacija: teorija i načela*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
3. Bežen, Ante. 2008. *Metodika znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Zagreb: Profil.
4. Bjedov, Vesna. 2012. *Ostvarivanje etape motivacije u srednjoškolskoj nastavi hrvatskoga jezika.* HUM, časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, br. 9., str. 147.-170.
5. Bognar, Ladislav, Matijević, Milan. 2005. *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga
6. Brüning, Ludger, Saum, Tobias, 2008. *Suradničkim učenjem do uspješne nastave*. Zagreb: Naklada Kosinj.
7. Čudina-Obradović, Mira. 1992. *Motivacija u školi: novi teorijski pristupi i posljedice za praksu.* Napredak, časopis za pedagogijsku teoriju i praksu, vol. 133., br. 3., str. 257.-271.
8. Jensen, Eric. 2003. S*uper nastava.* Zagreb: Educa
9. Lekić, Ksenija. i dr. 2007. *Igram se, a učim! Dramski postupci u razrednoj nastavi*. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj.
10. Matijević, Milan, Radovanović, Diana. 2011. *Nastava usmjerena na učenika*. Zagreb: Školske novine.
11. Pastuović, Nikola. 1999. *Edukologija*. Zagreb: Znamen.
12. Pavin, Tea. 2005. Percepcija kvalitete obrazovanja nastavnika i nekih aspekata nastavničke profesije iz perspektive srednjoškolskih nastavnika, u: Vizek Vidović, Vlasta i dr. *Cjeloživotno obrazovanje učitelja i nastavnika: višestruke perspektive*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
13. Pavličević Franić, Dunja. 2005. *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.
14. Peko, Anđelka, Pintarić, Ana. 1999. *Uvod u didaktiku hrvatskoga jezika*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku Pedagoški fakultet.
15. Rosandić, Dragutin, Rosandić, Irena. 1996. *Hrvatski jezik u srednjoškolskoj nastavi*. Zagreb: Školske novine.
16. Težak, Stjepko. 1996. *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*. Zagreb: Školska knjiga
17. Težak, Stjepko. 1998. *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 2*. Zagreb: Školska knjiga
18. Vizek Vidović, Vlasta i dr. 2003. *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP – Vern.

Izvor

1. Trškan, Danijela. 2006. Motivacijske tehnike u nastavi. *Povijest u nastavi*. Vol. IV., br. 7., str. 19.-28. (lipanj 2006.) http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=39224 (20. srpnja 2013.)